

Föräldrasamarbete efter separation -

Hur kan professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet stöda barnet och familjen

Cecilia Kastrén

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	6294
Författare:	Cecilia Kastrén
Arbetets namn:	Föräldrasamarbete efter separation - Hur kan professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet stöda barnet och familjen
Handledare (Arcada):	Eivor Söderström
Uppdragsgivare:	Barnavårdsföreningen, Stiftelsen Sedmigradsky
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med detta arbete är att genom en litteraturstudie beskriva hur det gemensamma föräldraskapet fungerar efter separation och vilka utmaningar som kan framkomma. Därtill är arbetets syfte att ge kunskap om hur professionella som arbetar inom småbarnspedagogisk verksamhet kan stöda barnet efter föräldrars separation. Tyngdpunkten ligger också i att ge redskap för hur professionella kan stöda föräldrar i det gemensamma föräldraskapet.</p> <p>Arbetets frågeställning är: Hur kan professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet stöda separerade föräldrars samarbete så att barnets bästa beaktas? Den teoretiska referensramen består av fostringsgemenskap, delaktighet och barnets bästa. Metoden för arbetet är en allmän litteraturstudie och i arbetet är 6 stycken vetenskapliga artiklar inkluderade. Jag har också samlat in information från böcker och dokument från nätet. Arbetets vetenskapliga artiklar är utarbetade med hjälp av innehållsanalys. Resultaten visade att samarbetet mellan vårdnadshavare och professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet var mycket viktigt med tanke på hur bra barnets behov kunde uppmärksammas i separationsprocessen. Resultaten visade att det kan vara krävande att uppnå ett fungerande gemensamt föräldraskap efter separation och att flera föräldrar behöver stöd från professionella. Utmaningarna i det gemensamma föräldraskapet handlade ofta om brister i kommunikationen och förtroende mellan föräldrarna.</p>	
Nyckelord:	Småbarnspedagogisk verksamhet, delaktighet, separation, föräldrasamarbete, gemensamt föräldraskap
Sidantal:	40
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	6294
Author:	Cecilia Kastrén
Title:	Shared parenthood after separation – How can professionals in early childhood education support the child and the parents
Supervisor (Arcada):	Eivor Söderström
Commissioned by:	Barnavårdsföreningen, Stiftelsen Sedmigradsky
<p>Abstract:</p> <p>The aim of this thesis is to study how cooperative parenthood works after separation and to find what the most common challenges are in shared parenthood. The primary method of the thesis is a literature study. The purpose is to give information for early childhood education professionals in how to support a child after the parents' separation and to give tools for supporting cooperative parenthood. The research question is: How can cooperative parenthood be supported in early childhood education in a way that the child's best interest is acknowledged? The theoretical frame for the thesis is collaborative upbringing, participation and the child's welfare. The thesis includes analysis about six theoretical articles and various books. The results show how important cooperation is between the early childhood educator and the parents in acknowledging the child's needs in the separation process. The results also revealed that it is not easy to accomplish a working cooperative parenthood and that the parents wish for support from professionals. The challenges in cooperative parenthood are usually the lack of communication and trust between the parents.</p>	
Keywords:	Early childhood education, participation, separation, parental cooperation, shared parenthood
Number of pages:	40
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosionomi (AMK)
Tunnistenumero:	6294
Tekijä:	Cecilia Kastrén
Työn nimi:	Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen – Miten varhaiskasvatuksessa pystytään tukemaan lasta ja vanhempia
Työn ohjaaja (Arcada):	Eivor Söderström
Toimeksiantaja:	Barnavårdsföreningen, Stiftelsen Sedmigradsky
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Opinnäytetyön tarkoitus on kirjallisuuskatsauksen avulla kuvailla, miten yhteistyövanhemmuus toimii eron jälkeen, sekä mitkä haasteet ovat tavallisia yhteistyövanhemmuudessa. Työn tarkoitus on myös antaa tietoa varhaiskasvatuksen ammattilaisille, miten lasta voi tukea eron jälkeen, sekä antaa työkaluja siihen, miten yhteistyövanhemmuutta voi tukea. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on: Miten varhaiskasvatuksessa pystytään tukemaan erovanhempien yhteistyövanhemmuutta, niin että lapsen etua huomioidaan? Työn teoreettinen viitekehys on kasvatuskumppanuus, osallisuus sekä lapsen etu. Työn menetelmä on kirjallisuuskatsaus ja työhön kuuluu 6 tieteellistä artikkelia. Olen myös kerännyt aineistoa kirjoista sekä netistä. Tieteelliset artikkelit on työstetty sisältöanalyysin avulla. Opinnäytetyön tuloksissa nousi esille, miten tärkeää yhteistyö on varhaiskasvattajan ammattilaisen ja vanhemman välillä siinä, miten lapsen tarpeet tulevat nähdyksi eroprosessissa. Tulokset näyttivät myös, että toimivan yhteistyövanhemmuuden saavuttaminen ei ole helppoa ja että vanhemmat usein toivovat apua varhaiskasvattajan ammattilaisilta. Haasteet yhteistyövanhemmuudessa koskivat usein puutteita kommunikaatiossa sekä luottamuksessa vanhempien välillä.</p>	
Avainsanat:	Varhaiskasvatus, osallisuus, ero, yhteistyövanhemmuus, yhteisvanhemmuus, toimiva erovanhemmuus
Sivumäärä:	40
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	6
1.1	Arbetslivsrelevans och avgränsning	6
1.2	Samarbetspartner	7
2	BAKGRUND	7
2.1	Separation och föräldraskap	8
2.2	Barns rättigheter	9
3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	14
4	TEORETISK REFERENSRAM	14
4.1	Fostringsgemenskap	14
4.2	Delaktighet	18
4.3	Barnets bästa	19
5	METODIK OCH ARBETSPROCESS	20
5.1	Allmän litteraturstudie	20
5.1.1	<i>Fördelar och nackdelar med den allmänna litteraturstudien</i>	20
5.2	Insamling av material	21
5.3	Forskningsetiska aspekter	22
5.4	Analys	22
6	RESULTAT	23
6.1	Hur påverkas barnet av föräldrars separation	24
6.2	Vilka är utmaningarna i det gemensamma föräldraskapet efter separation	25
6.3	Hur kan professionella stöda barnet och familjen	26
6.4	Sammanfattning	28
7	DISKUSSION	30
7.1	Metoddiskussion	30
7.2	Slutdiskussion	31
7.3	Förslag till fortsatt forskning	33
	Källor	34
	BILAGA 1	37
	BILAGA 2	38
	BILAGA 3	40

1 INLEDNING

Varje år separerar föräldrar till omkring 30 000 barn i Finland. Mängden barn och familjer som påverkas är därför stor. Under 2016 slutade 14 000 äktenskap i skilsmässa. Samboförhållanden upphör avsevärt oftare än så, men tyvärr finns inte heltäckande statistik över dem. (Statistikcentralen 2016 & Mäkijärvi 2014 s-9-10) Det är vanligt med utmaningar och problem i det gemensamma föräldraskapet efter separation. I vissa familjer fungerar samarbetet bra mellan föräldrarna trots att de separerat. Medan det i andra familjer kan finnas stora konflikter vilket påverkar barnet negativt. Då barnet känner sig tryggt på daghemmet kan detta vara en plats för lugn och ro från föräldrars eventuella konflikter som pågår på grund av separationen. Trots att ett parförhållande tar slut måste samarbetet som föräldrar fortsätta. Ett barn borde alltid få vara ett barn i föräldrarnas separation. Barnet ska inte behöva fungera som budbärare eller konfliktlösare mellan föräldrar. Föräldrar måste finna nya sätt att arbeta tillsammans för en fungerande vardag för barnet. (Koskela 2009 s.18)

”Alla föräldrar vill sina barns bästa, men på grund av deras egna svårigheter hamnar barnet alltför ofta i skymundan. För att barnets bästa ska kunna tillgodoses måste föräldrar kunna samarbeta.” (Taskinen 2002 s.3)

1.1 Arbetslivsrelevans och avgränsning

Tanken med detta examensarbete är att ge kunskap om hur professionella som arbetar inom småbarnspedagogisk verksamhet kan stöda barnet efter föräldrars separation. Därtill är tanken att öka kunskap om hur föräldrasamarbete bättre kan fungera mellan separerade föräldrar. Genom att få ökad kunskap om vilka utmaningar som finns i det gemensamma föräldraskapet efter separation är det lättare för professionella att bemöta föräldrar och barn på rätt sätt.

1.2 Samarbetspartner

Stiftelsen Sedmigradsky och Barnavårdsföreningen i Finland. Projektet heter socialpedagogisk kompetensutveckling inom barndagvården. Examensarbete hör under temat delaktighet. Detta examensarbete är ett av sju stycken beställningsarbeten.

Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl är en privat stiftelse som anordnat barndagvård i över 150 år. Med sin verksamhet vill stiftelsen erbjuda trygg dagvård av god kvalitet, där alla barns individualitet beaktas samt den finlandssvenska kulturen och det svenska språket värdesätts. (Stiftelsen Sedmigradsky a & b)

Barnavårdsföreningen (BF) är Finlands äldsta barnskyddsorganisation och är grundad 1893. BF är Finlands enda svenska barnskyddsorganisation. Till Barnavårdsföreningen hör ett barnhem och flera daghem och eftisar i Helsingfors. Föreningen ger stöd och råd till barn och familjer som upplever vardagen som utmanande. BF arbetar i skolor för att stöda barns och ungas välmående. Föreningen betonar vikten av förebyggande åtgärder och vill erbjuda stöd i ett tidigt skede. BF fortbildar också professionella inom branschen. (Barnavårdsföreningen)

2 BAKGRUND

I grunderna för planen för småbarnspedagogik betonas vikten av ett gott samarbete mellan personal och föräldrar. I samarbete strävan man efter att barnets bästa beaktas.

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

När det gäller det fostrande arbetet ska värderingar, mål och ansvar diskuteras såväl inom personalen som med vårdnadshavarna. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. (Utbildningsstyrelsen 2016 s.33)

2.1 Separation och föräldraskap

I Finland drabbas årligen 30 000 barn av deras föräldrars separation. Vanligast är separationer i familjer med barn i 2-4 års ålder. Detta är oroväckande med tanke på barnets emotionella välmående. I den åldern går barnet igenom många olika utvecklingsskeden samtidigt, därför behöver barnet åtminstone en trygg förälder som kan ge stöd. Separationen hämtar med sig olika juridiska, ekonomiska samt sociala förändringar. Från barnets synvinkel är det viktigast hur föräldrarna sköter vårdnads och boende frågor samt att föräldrarna kan samarbeta för barnets bästa. (Pruuki & Sinkkonen 2017 s.11-13)

En separation sker ofta i resultat av en längre händelseserie, trots detta känns det ofta att en separation i dagens samhälle sker impulsivt och oberoende av konsekvenserna. Kvinnor och män upplever orsakerna bakom separationen olika. Kvinnor upplever att orsakerna är brister i kommunikationen, brister på gemensamma intressen och att känslorna för den andra har försvunnit. Män förklarar att separationen beror på den andras oförmåga att ta ansvar eller brister i sig själv samt den andra. Andra vanliga orsaker varför parförhållanden tar slut är ekonomiska problem eller otrogenhet. (Pruuki & Sinkkonen 2017 s.15) Vid en separation är det viktigt att komma ihåg att parförhållandet upphör men föräldraskapet fortsätter. Föräldraskapet fortsätter emellertid inte helt på samma sätt som före separationen – det måste uppdateras. Många kan tänka att faderskapet eller moderskapet fortsätter som förut efter separationen. Det kan vara viktigt att finna nya roller som förälder, man måste eventuellt ta mera ansvar eller ge den andra föräldern mera rum än tidigare. (Social- och hälsovårdsministeriet 2017)

Barnet behöver få se att separationen är den bästa lösningen i detta fall samt att processen är väl genomtänkt. Det är viktigt för barnet att höra att föräldrarna är ledsna över vad som har hänt men att situationen kommer att ändra till det bättre. Det är viktigt att försäkra barnet om att separationen inte är barnets fel, utan att det beror på saker och ting mellan föräldrarna. Att lyssna på barnet och tala med honom eller henne är det viktigaste sättet att stöda barnet. Ofta ökar också behovet av tröst och närhet. Barnet ska inte behöva känna att hen går igenom svåra saker ensam. Barnet behöver få känna att den vuxna bryr sig och finns där för barnet.

Även om man som förälder inte mera älskar den andra föräldern måste man kunna tillåta sitt barn att göra det. Barnet behöver båda föräldrarna efter separationen. Viktigt är att stötta barnet att uppehålla relationen till båda föräldrarna. Barnet kan annars få skuld-känslor samt känna att hen sviker den andra föräldern. (Social- och hälsovårdsministeriet 2017)

2.2 Barns rättigheter

Konventionen om barnets rättigheter trädde i kraft år 1990. Finland anslöt sig till avtalet i augusti 1991. I dag är barnkonventionen den mest ratificerade konventionen om mänskliga rättigheter i världen. Det viktigaste målet i barnkonventionen är att tillfredsställa varje barns grundläggande mänskliga behov samt erbjuda en trygg uppväxtmiljö. (Finlands FN-förbund)

FN:s konvention om barnens rättigheter ger också riktlinjer för föräldraskapet efter en separation. Konventionen omfattar fyra grundprinciper; icke-diskriminering, hänsyn till barnets bästa, rätt till liv och utveckling samt respekt av barnets åsikter. (Social- och hälsovårdsministeriet 2017)

Lagen om småbarnspedagogik 19.1.1973/36 sammanfattar daghemmets uppgifter och skyldigheter. I lagens 2 § sägs följande:

”Syftet med småbarnspedagogiken som avses i denna lag är att: i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet”. (Finlex 19.1.1973/36)

Lagens 7 § behandlar planering av daghemmets verksamhet tillsammans med föräldrarna. ”Barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av småbarnspedagogiken för barnet. Barnen och deras föräldrar eller andra vårdnadshavare ska vid verksamhetsenheten regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken.” (Finlex 19.1.1973/36)

Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361 sammanfattar vårdnadshavarens uppgifter samt samarbetet mellan vårdnadshavarna.

I lagens 1 § sägs följande:

Syftet med vårdnaden om barn är att trygga en balanserad utveckling och välfärd för barnet enligt dess individuella behov och önskemål. Vårdnaden bör trygga positiva och nära människokontakter i synnerhet mellan barnet och föräldrarna.

Barn skall ges en god vård och uppfostran samt ägnas en med hänsyn till barnets ålder och utveckling behövlig tillsyn och omsorg. Barnet bör såvitt möjligt ges en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt en utbildning som motsvarar dess anlag och önskemål.

Barn bör uppfostras så att det får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet får inte undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling. Barnet bör stödas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet och vuxenhet.

Lagens 2 § behandlar barnets umgängesrätt. ”Barnet har rätt att hålla kontakt med och träffa den förälder hos vilken barnet inte bor.”

Lagens 5 § behandlar samarbete mellan vårdnadshavare. ”Barnets vårdnadshavare ansvarar gemensamt för de uppgifter som hör till vårdnaden om barnet och fattar gemensamt beslut som gäller barnet.” (Finlex 8.4.1983/361)

Tabellen på följande sida sammanfattar barnets rättigheter, föräldrars skyldigheter och stöd som kan behövas från daghemmet i separations-processen. Tabellens två första spalter kommer från boken: *Barnets bästa vid skilsmässa: handbok för socialväsendet* (Taskinen 2002). Den sista spalten har jag utarbetat från boken: *Ero lapsiperheessä: miten tukea lasta ja vanhempia* (Koskela 2009).

<i>Barnets rättigheter vid föräldrars separation</i>	<i>Föräldrarnas ansvar samt frågor som behöver beaktas</i>	<i>Vilket stöd kan behövas från daghemmet?</i>
<p>Positiva och nära människokontakter:</p> <p>Det är viktigt att barnets kontakt med sin andra förälder, sina släktingar och sina vänner inte bryts. Kontinuitet i de mänskliga kontakterna är en av de viktigaste förutsättningarna för en sund utveckling. Dessutom är det viktigt att föräldrarna (och släktingarna) talar om varandra på ett respektfullt sätt och låter barnet bevara en positiv bild av bägge föräldrar.</p>	<p>→ Hur ämnar föräldern se till att barnet kan bibehålla sina viktiga människokontakter</p> <p>→ På vilket sätt och hur ofta ska sammanträffandena med den andra föräldern ordnas</p> <p>→ Ger föräldern barnet möjligheter att förhålla sig respektfullt till den andra föräldern</p> <p>→ Hur ska barnets kontakter med andra släktingar och vänner bibehållas</p>	<p>→ Den professionella bör hållas neutral och inte ta någons sida (med föräldrar)</p> <p>→ Finnas till och ha tid att lyssna</p> <p>→ Handleda vidare till andra stödtjänster (till exempel familjerådgivning)</p> <p>→ Som professionell vara medvetend om sina egna fördomar och tankesätt om separation. (Dessa kan påverka den professionellas bemötande)</p>

<p>Tillsyn och omsorg som motsvarar barnets ålder och utveckling:</p> <p>Barnet har en egen vilja som man måste respektera. I många frågor behöver barnet dock en vuxens tillsyn samt klara gränser. Fastän man diskuterar och förhandlar om saker med barnet, ska barnet få vara barn och inte tvingas bära den vuxnes ansvar. Bryende föräldrar kan sätta upp tillräckliga gränser för barnet t.ex. för uppförande.</p>	<p>→ Hur sätter föräldern gränser åt barnet</p> <p>→ Hur deltar föräldern i barnets vård på daghemmet</p> <p>→ Vilka förväntningar har föräldern på barnets uppförande och kunskapsnivå i den här åldern</p>	<p>→ Barn reagerar olika på föräldrars separation beroende på deras ålder</p> <p>→ Yngre barn kan få problem med sömnen samt brister i sin aptit. Lite äldre barn kan reagera med huvudvärk eller magknip. Viktigt är att vara observant och ge möjligheter för barnet att tala om sina känslor om hen vill</p>
<p>Trygg och stimulerande uppväxtmiljö:</p> <p>I en trygg och stimulerande uppväxtmiljö kan barnet skapa hållbara människorelationer. Barnet kan växa utan rädsla och hotas inte av brottslighet eller någon annan farlig livsstil. Menings-skiljaktigheter avgörs utan våld. Föräldrarnas alkoholbruk hålls inom måttliga gränser.</p>	<p>→ Har föräldern tid för barnet</p> <p>→ Hurdan uppmuntran kan föräldern erbjuda barnet</p> <p>→ Litar barnet på förälderns löften</p> <p>→ Vilka slags rädslor har barnet</p>	<p>→ Ge tid och utrymme för barnet att bearbeta sina känslor</p> <p>→ Hjälpa barnet att bearbeta sina känslor genom att läsa, rita eller leka om saker som berör separation</p>

<p>Förståelse, trygghet och ömhet:</p> <p>För varje människa är det viktigt att vara omtyckt och bli förstådd. Ett barn behöver människor med vilka det kan utforska sina känslor, erfarenheter, önskemål och tankar. På så vis kan barnet växa till en vuxen som bryr sig om andra, känner sig själv och vet var hen hör hemma.</p>	<p>→ Hos vilken förälder söker barnet stöd hos vid smärta eller sorg</p> <p>→ Berättar barnet för föräldrarna om sina tankar, känslor och önskemål</p> <p>→ Vilka gemensamma hobbyer eller intressen har föräldern och barnet</p>	<p>→ Barnets behov av närhet och tröst ökar vid föräldrars separation</p> <p>→ Ge ytterligare (lite extra) uppmärksamhet och närhet åt barnet</p> <p>→ Vara medveten om att barnet kan utagera, bete sig dåligt på grund av föräldrars separation</p>
---	---	---

Figur 1. Gemensamt föräldraskap efter separation, föräldrars ansvar samt stöd från professionella.

(Taskinen 2002 s.21-22 & Koskela 2009 s.21-31)

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med detta arbete är att genom en litteraturstudie beskriva hur det gemensamma föräldraskapet fungerar efter separation och vilka utmaningar som kan framkomma. Därtill är arbetets syfte att ge kunskap om hur professionella som arbetar inom småbarnspedagogisk verksamhet kan stöda barnet efter föräldrars separation. Tyngdpunkten ligger också i att ge redskap för hur professionella kan stöda föräldrar i det gemensamma föräldraskapet.

Arbetets frågeställning är:

- Hur kan professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet stöda separerade föräldrars samarbete så att barnets bästa beaktas?

4 TEORETISK REFERENSRAM

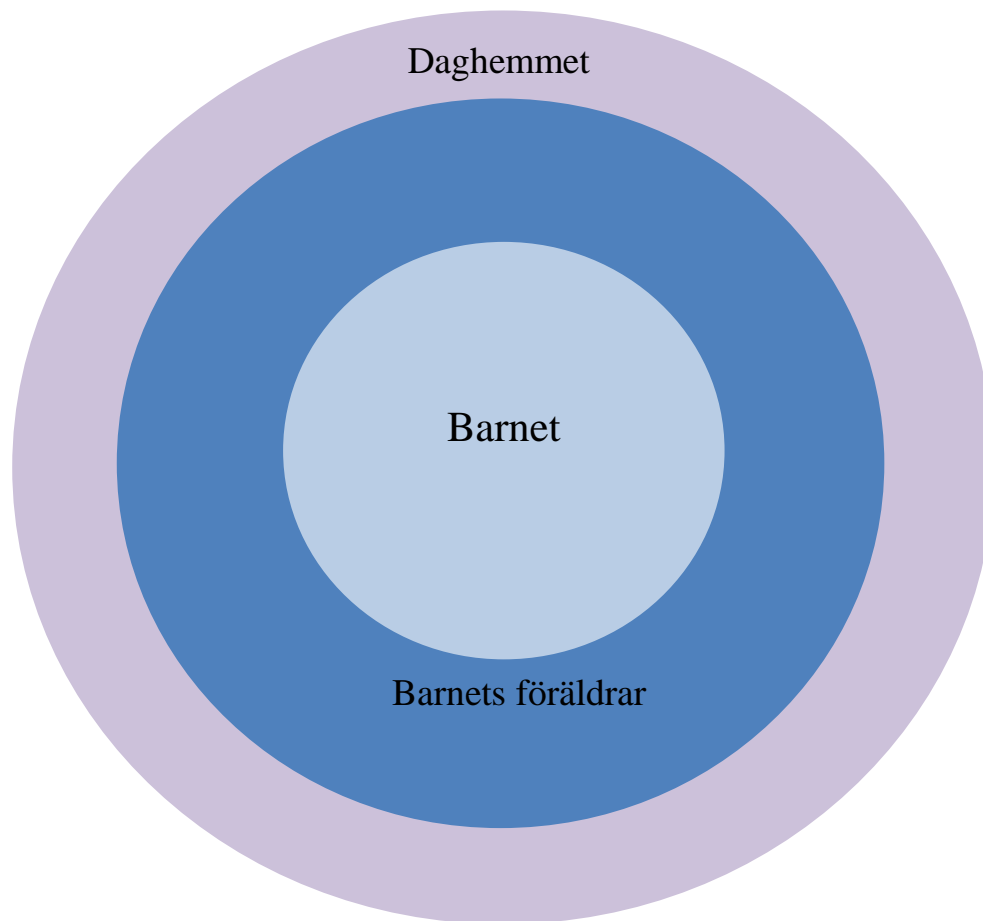
I arbetets teoretiska referensramar har jag valt att fördjupa mig i fostringsgemenskap, delaktighet och barnets bästa. Stöd för det gemensamma föräldraskapet är samtidigt stöd för barnet. I fostringsgemenskapen är alltid barnet i centrum. Ett fungerande föräldrasamarbete bidrar till välmående hos barnet. I följande kapitel kommer jag att beskriva och öppna upp dessa begrepp.

4.1 Fostringsgemenskap

På andra ställen i arbetet använder jag begreppet samarbete med föräldrar, i den uppdaterade planen för småbarnspedagogik har man bytt ut begreppet fostringsgemenskap till föräldrasamarbete. Fostringsgemenskap förklarar hur ett fungerande samarbete med föräldrar kan se ut, men belyser också till större grad det jämlika samarbetet med personal och föräldrar. Med fostringsgemenskap inom småbarnsfostran avses att föräldrar och personal samarbetar samt involverar sig i att stöda barnets fostran och utveckling.

Interaktionen ska alltid ske i form av en dialog, detta förutsätter ömsesidig respekt, tillit och jämlikhet. Personalen och föräldrarna arbetar tillsammans för att stöda barnet.

Dialogen är öppen vilket bidrar till att personal och föräldrar tillsammans kan reflektera över barnets utveckling, vård och lärande. Fostringsgemenskap bildar grunden för att vuxna som är viktiga för barnet, daghemspersonal och föräldrar - kan dela på fostran och samarbeta för barnets bästa. Vägledande principer inom fostringsgemenskap är aktivt lyssnande, respekt, förtroende och dialog. (Kaskela & Kekkonen 2006 s.5-8 & s.32-38)

Figur 2. Figuren visar hur fostringsgemenskapen ser ut. Barnets behov ligger i centrum, föräldrarna och daghemmet delar på fostran och samarbetar för barnets bästa. (Bronfenbrenner1979)

Aktivt lyssnande

I en ömsesidig dialog är det viktigt att kunna samt vilja lyssna på den andra. Att lyssna är inte enbart en färdighet utan också något som krävs för att bilda och upprätthålla en relation till den andra. I en relation där aktivt lyssnande tar plats är man redo för att höra den andras idéer, tankar och prat. Viktigt är att lyssna empatiskt samt verkligen koncentrera sig på vad den andra säger och visa genuint intresse. Aktivt lyssnande lyckas inte om den som lyssnar inte kan bilda en trygg och positiv atmosfär. Den som lyssnar måste våga ta emot vad den andra säger. Att aktivt lyssna kan ibland innebära att ta en risk och kräver att den som lyssnar kan tolerera vissa känslor: ilska, ångest och förvirring. Utmanande situationer kan vara då den som lyssnar kan förutse att samtalet förs i en negativ eller beskyllande riktning. Då friktioner uppstår i samtalet kan detta leda till att den som lyssnar fokuserar på att försvara sig och berättar sina egna åsikter istället för att lyssna på den andra, detta leder till att aktivt lyssnande tar slut. Då dialogen fylls av kritik, beskyllning eller negativitet leder detta till att ingendera av parterna lyssnar på varandra. Den som lyssnar kan visa att hen är öppen för att lyssna trots att samtalet förs i en obekväm riktning. Personen kan visa att hen är öppen för att lyssna med hjälp av stödord så som: hmm, ahaa, berätta mera, jag vill gärna höra mera om detta o.s.v. Kroppsspråket och ansiktsuttryck visar också att den som lyssnar är öppen för att höra vad den andra säger. Att känna att man blir hörd är mycket viktigt inom fostringsgemenskap. (Kaskela & Kekkonen 2006 s.32) Att någon lyssnar är viktigt och det är också en upplevelse som ger styrka. Det är det mest effektiva sättet att minska stress och oro. Situationen öppnar också upp sig då personen får tala om det, samtidigt som någon lyssnar. (THL 2016, Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä)

Respekt

Människor vill bli accepterade utan villkor, att respektera betyder att acceptera och uppskatta den andra. Då man uppskattar någon syns detta också i ens beteende. Öppenhet och positivitet hjälper en person att förstå att du respekterar och accepterar honom/henne. Brist på respekt syns genom att nedvärdera någon genom att uttrycka att vad hen säger inte har någon betydelse. Att bygga en respektfull relation kan vara svårt då vi möter olikheter; familjer med andra värden eller en familj som kommer från en annan kultur.

Genom att lyssna kan man lära sig att acceptera, förstå och respektera en annan person. Respekt bidrar till att bilda en öppen interaktion, där blir det möjligt att ta upp saker utan att dölja eller låtsas något. Genom att agera öppet och ärligt kan man visa respekt för den andra. (Kaskela & Kekkonen 2006 s.34) Personalen visar respekt med att inte göra beslut för föräldern eller tro sig veta vad familjen behöver. Behoven reds ut tillsammans med att lyssna och ingå i en öppen dialog. (THL 2016, Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä)

Förtroende

Principerna för aktivt lyssnande och respekt kan ses som byggstenar för att skapa förtroende. För att förtroende ska uppstå behövs ömsesidiga dialoger, tid samt gemensamma möten. De flesta föräldrar känner förtroende för daghemmets personal då relationen mellan barnet och personalen är bra och trygg. Förtroende uppstår också då föräldrarna får vara med och påverka i deras barns fostran, vård och inläring. Föräldrar känner sig mera delaktiga i barnets uppväxt och utveckling då dagvården beaktar föräldrars idéer och önskemål i det fostrande arbetet. Vardagliga samtal om barnet bidrar till förtroendet och gemensam förståelse om barnet. Tidigare erfarenheter och minnen av liknande situationer påverkar också hur förtroende uppstår. Vi behöver alla olika lång tid för att börja lita på någon. Ett centralt mål för fostringsgemenskap är att skapa en miljö där personal och föräldrar kan delta i en förtroendefull dialog. (Kaskela & Kekkonen 2006 s.36)

Dialog

Nyckeln till en fungerande dialog är aktivt lyssnande. Enbart i en relation där man lyssnar kan en äkta dialog uppstå, en dialog där allas tankar och idéer beaktas. En dialog förverkligas i jämlikt tal, där den ena personens kunskap inte är mer värdefull än den andras. I en dialog får man vara av olika åsikt men också ärlig och öppen, dialogen byggs upp av aktivt lyssnande och respekt. En dialog är ett samtal där man kan tänka, prata och agera tillsammans. I en dialog skapas gemensam förståelse och parterna jobbar tillsammans för att anpassa tolkningar från vardagen. (Kaskela & Kekkonen 2006 s.38)

En dialog är öppen och direkt, i samtalet är syfte att uppnå en gemensam förståelse. En dialog skapar en möjlighet för att undersöka situationen tillsammans. (THL 2016, Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä)

4.2 Delaktighet

Begreppet delaktighet kan förknippas med aktiv medverkan, att vara till nytta och ha medinflytande över något. Att vara delaktig betyder att en person tar del i och medverkar i något. Detta betyder att man tillsammans med andra har möjlighet att påverka utvecklingen av något. Delaktighet förknippas ofta med att ha inflytande i beslut som berör det egna livet eller egna arbetet. Begreppet betyder också känslan av makten att styra. För att delaktighet kan skapas krävs två parter som möts och kommunicerar med varandra. Det är möjligt att skilja på interna och externa förutsättningar för delaktighet. Interna förutsättningar handlar om individens vilja, förmågor samt förväntningar. Externa faktorer handlar om situationens omständigheter, tillgänglighet och tillfälle. Delaktighet handlar om att människor ska bli sedda, lyssnade på och tagna på allvar. Den andre ska ses som ett subjekt. (Kjellström 2012 s.31-39)

Delaktighet i detta syfte handlar om att arbeta för en barncentrerad fostran. En barnscenrerad fostran innebär sensitivitet och närvaro. Barnets behov ligger i fokus, och delaktighet ligger som grund för att bygga på ett samarbete mellan förälder och personal. (Marjanen et al. 2013) Föräldrars känsla av delaktighet i daghemsverksamheten är viktigt (Grunderna för planen för småbarnsfostran 2016). Föräldrars känsla av delaktighet förverkligas i fostringsgemenskapen och vardagliga dialoger med personalen. Viktigt är också att personalen visar att förälderns åsikter och synpunkter beaktas. Den dagliga dialogen mellan föräldrar och daghem är viktigt för både föräldrarna, barnet och daghemets verksamhet. Gemensamma samtal sker i vardagliga situationer t.ex. då föräldern hämtar barnet till daghemmet eller hämtar hem barnet därifrån. I dessa samtal berättar personalen om barnets dag samt delar med andra erfarenheter om barnet. Barnet kan gärna delta i dessa samtal och berätta om sin dag och känslor med egna ord och från sin egen synvinkel. Mera djupgående ärenden gällande barnet kan diskuteras på föräldrasamtal. Personalen kan med sitt eget beteende och empatiska attityd uppmuntra samt stöda föräldern att tala om frågor som berör barnets fostran.

Personalen kan möjliggöra samarbete för att tillsammans kunna diskutera barnets utveckling och fostran med föräldern. Dagliga och fortgående samtal mellan personal och förälder gör det lättare för att ingå i dialoger om både lättare och svårare saker i barnets fostran. Föräldrar uppskattar att personalen kan berätta om barnets dag, vad barnet sagt, gjort och upplevt. Att personalen kan dela med sig dessa saker till föräldern är värdefullt. (Kaskela & Kekkonen 2006 s.44-45)

En god fostran formas sällan endast av barnets föräldrar. Genom samarbete mellan förälder och daghem kan barnets behov bättre beaktas. Föräldern är expert på sitt eget barn, trots detta kan förälder ibland behöva stöd från den professionella. Samarbete är viktig för att upptäcka eventuella problem hos barnet. Samarbete möjliggör också tilläggs stöd för barnet. Föräldern förväntar sig inte att den professionella tar över ansvaret av barnets fostran, men hen förväntar sig att få konkreta råd om hur hen kan stöda sitt barn. (Marjanen et al. 2013 s.130-134)

4.3 Barnets bästa

Barnets bästa innebär att sätta barnets behov i centrum. I FN-konventionen om barnets rättigheter sägs att vid alla åtgärder som rör barn, ska barnets bästa komma i främsta rummet. Detta betyder att barnets bästa ligger som grund för småbarnsfostran och dess verksamhet. Barnets bästa innebär rätten till att bli sedd och hörd, men också rätt till information. Öppenhet och ärlighet är viktigt, ofta kan man tänka att man skyddar barnet då man håller tillbaka information. Snarare kan detta hindra barnet från att känna sig delaktig i sin egen vardag.

Att se till barnets bästa blir ännu mer viktigt i konfliktfyllda situationer. Dessa situationer är till exempel då barnets föräldrar går igenom en stridig separation. För att kunna uppmärksamma barnets bästa och hans behov behövs barncentrerade ansatser, kreativt tänkande och tålamod. Detta bidrar till att den vuxna kan kommunicera med barnet på rätt sätt, och på så vis få fram barnets åsikter och önskemål.

Barnets bästa är alltid individuellt samt beror det också på barnets ålder och livssituation. Viktigt är dock att vuxna är lyhörda samt villiga att samarbeta för att uppmärksamma det enskilda barnets behov. (Finlands FN-förbund & Marjanen et al. 2013 s.197-208)

5 METODIK OCH ARBETSPROCESS

I följande stycke kommer jag att presentera varför jag valde att göra en allmän litteraturstudie. Jag kommer också att berätta hur jag gick tillväga då jag samlade in material till mitt examensarbete och analyserade den valda litteraturen.

5.1 Allmän litteraturstudie

Jag kommer att söka svar på mitt syfte med hjälp av tidigare forskning. Jag samlar in mitt material från vetenskapliga artiklar, böcker och dokument från nätet. I detta arbete är sex stycken vetenskapliga artiklar inkluderade. Ur dessa vetenskapliga artiklar kommer jag att samla in information som besvarar arbetets frågeställning. Resultaten ur dessa artiklar delas in i olika teman vilket gör det lättare för granskning av resultaten.

”Ett litteraturbaserat examensarbete använder text som sitt material. Text i detta sammanhang kan egentligen vara alla former av det skrivna ordet som finns tillgängligt och är offentligt.” (Friberg 2012 s.47) Undersökningsfältet är tidigare dokumenterad kunskap. Frågorna ställs till litteraturen i stället för personer. (Forsberg & Wengström 2013 s.70) ”Syftet med en allmän litteraturstudie kan vara att beskriva kunskapsläget inom ett visst område. I en allmän litteraturstudie beskrivs och analyseras valda studier, men sällan på ett systematiskt sätt. ” (Forsberg & Wengström 2013 s.25) En litteraturstudie handlar om att skapa en översikt över kunskapsläget inom ett visst område, eller om ett problem inom detta verksamhetsområde. ”En litteraturstudie kan göras som ett fristående arbete för att med grund i litteraturen skapa kunskap om det valda problemet.” (Friberg 2012 s.133) Litteraturstudien bör fokusera på aktuell forskning inom det valda området. Regler för hur många studier ska ingå finns inte, men bäst är att inkludera all relevant forskning. (Forsberg & Wengström 2013 s.25)

5.1.1 Fördelar och nackdelar med den allmänna litteraturstudien

Jag anser att det finns tillräckligt med tidigare forskning om ämnet, vilket gör att jag kan samla in en bred helhetsbild av mitt valda tema. Fördelar med att göra en litteraturstudie är att den kan utföras oberoende av tid och plats.

Jag kan själv anpassa min tidtabell och bli färdig i snabbare takt än om jag skulle samla in data med en annan metod. Jag kommer att sammanfatta resultat från tidigare forskning samt koppla detta till min teoretiska referensram för att få svar på min frågeställning. Nackdelar kan vara att inte hitta tillräckligt med relevant data för studien. Utmaningar kan också vara att hitta trovärdiga och pålitliga källor.

5.2 Insamling av material

Kriterier för de inkluderade artiklarna är; artiklarna måste vara aktuella samt relevanta för det valda området. Artiklarna ska vara skriva på engelska, svenska eller finska. Artiklarna ska vara tillgängliga i full text, publicerade på 2000-talet samt vara peer reviewed.

Det finns mycket tidigare forskning om separation och barnfamiljer. Svårt blev att avgränsa och hitta artiklar som tangerar min synvinkel. Jag valde att ta med artiklar som handlar om yngre barn samt tar upp den professionellas synvinkel på temat. Artiklarna jag valde att inkludera handlar om separationens konsekvenser på barnet och föräldrasamarbete. Artiklarna tar också upp professionellas syn och åsikter om hur man kan förbättra föräldrasamarbete och hur man bemöter barn vars föräldrar har separerat. Sex stycken vetenskapliga artiklar är inkluderande i detta examensarbete.

Jag började med att söka efter artiklar i olika databaser. Jag gjorde tre olika sökningar på Academic Search Elite (EBSCO) och fick där 39, 11 och 164 st. träffar. På Google Scholar fick jag 2080 st. träffar. Jag har främst sökt artiklar på engelska. I EBSCO använde jag mig av sökorden ”young children”, ”divorce” och ”daycare”, ”children”, ”divorce” samt ”parenting”, ”divorce”. I Google Scholar använde jag mig av sökorden ”daycare children of divorce”.

Från EBSCO valde jag fyra artiklar, den första är skriven av Øverland 2014 och heter *Daycare staff emotions and coping related to children of divorce*. Den andra är skriven av Baxter 2011 och heter *Family structure, co-parental relationship quality, post-separation paternal involvement and children's emotional wellbeing*. Den tredje är skriven av Øverland 2012 och heter *The beliefs of teachers and daycare staff regarding children of divorce*.

Den fjärde artikeln är skriven av Karpf 2005 och heter *The Divorce Is Over — What About the Kids*. Från Google Scholar valde jag två artiklar som passade mitt tema, den första är skriven av Størksen 2006 och heter *Adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress*. Den andra är skriven av Øverland 2012 och heter *Daycare Children of Divorce and Their Helpers*. En tabell på sökningen finns som bilaga.

5.3 Forskningsetiska aspekter

”Hederlighet och ärlighet är grundvärden i vetenskapligt arbete. Oredlighet är benämningen för när en person avsiktligt och vilseförande manipulerar och förvränger det vetenskapliga arbetet.” (Henricson 2012 s.87) I en litteraturstudie blir vissa forskningsetiska aspekter viktiga att beakta. Skribenten får inte förfalska data eller resultat bara för att detta kunde stöda den egna forskningen. Förfalskning betyder att skribenten hittar på källmaterial eller data och framför detta som om det vore riktigt. Ett annat sätt att lura kan vara att medvetet feltolka resultat eller felaktigt beskriva andras resultat eller teorier. Skribenten får inte heller hålla tillbaka data för att detta kunde strida mot skribentens egna teorier eller hypoteser. Plagiat är också strängt förbjudet. Plagiat kan i detta falla innebära att skribenten lämnar bort källor och framför texter eller idéer som egna. Viktigt är också att använda en citat- och referatteknik som tydligt visar den ursprungliga källan. (Henricson 2012 s.87-88 & God vetenskaplig praxis i studier vid Arcada)

5.4 Analys

Som analysmetod använder jag mig av innehållsanalys. Syftet med en innehållsanalys är att synliggöra och lyfta fram det väsentliga ur den inkluderade litteraturen. Innehållsanalysens uppgift är också att jämföra likheter och olikheter i det insamlade materialet. Materialet bearbetas och öppnas upp, i en litteraturstudie ligger fokuset på skapa en överblick av ett avgränsat område samt att sammanställa redan publicerade forskningsresultat. Innehållsanalysen behöver vara synlig för läsaren.

I innehållsanalysen är kategorisering och gruppering väsentligt. Med hjälp av tabeller kan skribenten synliggöra det väsentliga innehållet i litteraturen samt lyfta fram likheter i forskningsresultaten.

Granskning av studiernas kvalitet blir också mer synligt då innehållsanalysen görs upp i en tabell. Med hjälp av att dela in materialet i teman och kategorier blir meningshelheten synligare för läsaren. Med innehållsanalysen skapas ett helhetsperspektiv och detta hjälper att synliggöra den röda tråden genom hela texten. (Friberg 2006 s.85-88 & 97-123) Arbetssättet i en innehållsanalys går ut på att göra stora mängder data förståelig, identifiera mönster och beskriva specifika fenomen. Innehållsanalys används för att man på ett systematiskt sätt ska kunna analysera data. (Forsberg & Wengström 2013 s.150-151) ”Analysen innebär att data ges en ändamålsenlig och tolkningsbar form så att detta kan relateras till den ursprungliga problemställningen.” (Backman 2016 s.33)

Innehållsanalysen i detta arbete består av en tabell som sammanfattar alla inkluderade vetenskapliga artiklar. I detta arbete ingår sex stycken vetenskapliga artiklar. Jag gjorde upp tabellen genom att först läsa igenom alla artiklar, sedan delade jag in artiklarna enligt författare, årtal, titel, syfte, metod och resultat. Som bilaga finns en tabell på artiklarnas innehåll. Genom bearbetning av innehållet i artiklarna steg olika kategorier fram. Ur dessa artiklar bildades tre huvudteman. Dessa kategorier är en sammanfattning av likheter i artiklarnas innehåll. Dessa teman är synliga och centrala i alla inkluderade artiklar. Den här typen av kategorisering bildar också en tydlig helhet för att besvara arbetets syfte och frågeställning.

6 RESULTAT

Resultaten är indelade i tre huvudrubriker samt en sammanfattning av dessa. Resultatens rubriker är gjorda på basis av det mest centrala innehållet i artiklarna och en sammanfattning av dess likheter. Dessa huvudteman steg fram då jag beslöt att kategorisera innehållet med hjälp av rubriker som är väsentliga för detta arbete. Rubrikerna tangerar viktiga ämnen som tas upp i flera av artiklarna samt gör det lättare för läsaren att se likheterna.

Resultatens tre huvudteman är alltså: hur påverkas barnet av föräldrars separation, vilka är utmaningarna i det gemensamma föräldraskapet efter separation samt hur kan professionella stöda barnet och familjen.

6.1 Hur påverkas barnet av föräldrars separation

Baxter beskriver i artikeln att ett fungerande föräldrasamarbete har en positiv inverkan på barnets välmående. En separation behöver inte alltid vara negativt. Om föräldrasamarbetet fungerar kan ett barn må bra trots föräldrars separation. Hon beskriver att en separation mellan föräldrar ibland kan vara bättre för barnet, detta handlar om fall då föräldrarna stridit mycket inför barnet och konflikterna varit konstanta i hemmet. I dessa situationer kan samarbete mellan föräldrarna bli bättre då de inte längre bor tillsammans. Barnet mår bäst då båda föräldrarna är involverade lika mycket samt visar lika stort intresse för barnets vardag. Att hitta en balans i gemensamt föräldraskap är förstås inte alltid enkelt. (Baxter et al. 2011)

Øverland talar i artikeln (Daycare Children of Divorce and Their Helpers) om hur yngre barn ofta har svårare att anpassa sig till separation. Dessa barn löper också större risk att bli deprimerade, känna sig ensamma eller utveckla beteendestörningar.

Dessa risker minskar betydligt då föräldrarna samarbetar efter separationen.

Øverland beskriver några viktiga aspekter att beakta: barnet behöver känna att hen får stöd från sin omgivning. Barnet behöver få uttrycka sina känslor och tankar kring det skedda. Barnet behöver få kunskap om separationen samt få utveckla ett nytt perspektiv på vad det innebär nu när familjen är splittrad. I artikeln fortsätter Øverland att beskriva hur viktig roll daghemspersonalen har då det gäller att upptäcka ändringar i barns välmående och beteende efter separation.

Att ingripa i ett tidigt skede kan stöda barnet att lättare bearbeta negativa känslor som separationen orsakat. I artikeln kommer det tydligt fram att personalen på daghemmen skulle vilja ha mera skolning i bemötande av barn vars föräldrar har separerat. Samt helt konkreta redskap hur man skall gå tillväga. (Øverland et al. 2012)

I artikeln (The beliefs of teachers and daycare staff regarding children of divorce) talar Øverland om skillnader i hur ett barn reagerar på sina föräldrars separation. Som professionell kanske man inte känner till dessa ändringar i barnets beteende om man är ny inom branschen. En del barn kan bli mycket tysta och dra sig undan från leken medan andra börjar leka mycket aggressivt. Några barn reagerar inte alls och kan bete sig helt vanligt.

Om man som professionell vet om att barnets föräldrar håller på att separera är det lättare att förstå varför ett barn beter sig avvikande. Om man inte vet om separationen kan man som professionell tänka att ett barn beter sig dåligt istället för att förstå att detta är ett utlopp för obearbetade känslor. (Øverland et al. 2012) Viktigt är därför att föräldrar berättar för personalen om sin separation. (Øverland et al. 2012). Størksen beskriver i artikeln (Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress) liknande sätt hur barn kan reagera på föräldrars separation. Som tidigare nämndes kan barn utagera på mycket olika sätt. Pojkar kan agera aggressivt medan flickor ofta drar sig undan och döljer sina känslor. Barn i skolåldern kan ofta få koncentrations- och prestations-svårigheter medan barn i daghemsåldern får problem med sömnen. Symptomen kan vara mycket olika, viktigt är därför att man som professionell är uppmärksam och lyhörd för också minsta förändringar i beteende. (Størksen et al. 2006)

6.2 Vilka är utmaningarna i det gemensamma föräldraskapet efter separation

Karpf beskriver i sin artikel om utmaningar som kan uppstå vid separation. Föräldrar som går igenom en separation har ofta svårt att samarbeta på grund av konflikter orsakade av att parförhållandet upphör. Konfliktsituationerna kan göra att barnet känner skuld-känslor samt att det uppstår en lojalitetskonflikt d.v.s. barnet känner att hen borde ta den ena förälderns sida i grälet.

Föräldrasamarbete innebär att båda parterna vågar och kan dela på sina ansvar som förälder samt stöda sitt barn. Då föräldrar redan i ett tidigt skede av separationsprocessen vänjer sig vid att samarbeta samt att sätta barnets behov före sina egna, kan detta motivera dem att hitta nya sätt att arbeta tillsammans i sitt föräldraskap. Målet är att föräldrar skulle se och förstå att det är en resurs att barnet har två olika föräldrar med unika egenskaper. Som förälder är det viktigt att styra bort tankar om att man skulle behöva tävla om vem som är en bättre förälder. Föräldrarna behöver inte bli bästa vänner för att föräldrasamarbetet skall fungera men båda parterna måste respektera och lita på varandra.

Då föräldrar slutar tävla med varandra kan de istället fokusera på barnets behov, samt tillsammans dela sin glädje men också eventuell oro om barnet. Uppdraget som förälder är lättare då man kan dela sitt ansvar med varandra. (Karpf et al. 2005)

I artiklen (Daycare Staff Emotions and Coping Related to Children of Divorce) beskriver Øverland att ett av de vanligaste problemen efter separation är brister i kommunikationen. Föräldrar talar inte med varandra gällande saker som berör barnet. Slutligen är det barnet som lider av föräldrars bristande kommunikation. Ett annat problem i kommunikationen mellan föräldrarna kan vara då möten blir konfliktfyllda, om föräldrarna inte kan kommunicera utan att börja gräla. Øverland beskriver att gemensamma riktlinjer och tillvägagångssätt på ett daghem kan stöda personalen att bemöta och agera rätt i dessa situationer. Då daghemspersonalen känner sig självsäkra och bekväma i bemötande av föräldrar som separerat, är det lättare att bygga ett fungerande samarbete. Då kommunikationen mellan personalen samt båda föräldrarna är öppen, saklig och ärlig blir barnets behov också bättre beaktade. (Øverland et al. 2014)

Karpf beskriver att en annan utmaning vid separation kan bli att hitta en gemensam tidtabell eller tidsschema d.v.s. hur mycket tid samt vilka dagar barnet spenderar hos den ena föräldern. I dessa situationer blir det viktigt att tänka på barnets välmående och inte bara på hur ofta man själv som förälder vill se barnet. Viktigt skulle vara att hitta ett individuellt tidsschema som passar för både barnet och föräldrarna. (Karpf et al. 2005)

6.3 Hur kan professionella stöda barnet och familjen

I artikeln (Daycare children of divorce and their helpers) reflekterar författarna över metoder och tillvägagångssätt som har använts med barn vars föräldrar har separerat. Följande målsättningar för arbetet poängterades. Viktigt är att skapa en stödjande och trygg atmosfär i daghemsgruppen. Att hjälpa barnet att identifiera sina känslor samt att uttrycka sina känslor på rätt sätt. Att stödja barnet att förstå vad separation innebär och korrigera eventuella missuppfattningar samt att uppmuntra barnet att våga ställa frågor om separation. Viktigt är också att lära barnet att våga kommunicera om sina känslor, samt förbättra barnets uppfattning om sig själv och sin familj.

Øverland menar att dessa mål kan uppnås genom att läsa böcker som tangerar separation, genom att rita och måla med barnet, samt genom att göra sagor och teater med barnen. Också genom att i grupp diskutera om förändringar i familjer, vuxnas ansvar, svåra eller negativa känslor och bemästring av dessa känslor. För att denna metod skall ge bästa resultat, krävs också kontinuerligt samarbete mellan daghemmet och föräldrar. (Øverland et al. 2012)

Undersökningen består av intervjuer som utförts på olika daghem. Professionella har gett svar på vad dom anser är viktigt att beakta i arbetet med dessa familjer. Empatiskt bemötande, och att tala med barnen om känslor som väcks av separation är centralt. Den professionella bör erbjuda trygghet och närhet åt barnen. Barnet ligger i fokus och den professionella tar inte någons sida i eventuella konflikter som separationen mellan föräldrarna orsakar. Fokuset ligger på att ge tid åt barnet och redskap för att bearbeta sina känslor. Den professionella accepterar att barnet inte alltid vill dela med sig av sina negativa känslor, samt att rollen som professionell inte är att fungera som en terapeut åt föräldrarna. I samarbetet med föräldrarna är det viktigt att kommunikationen är öppen så att båda föräldrarna får vara delaktiga i barnets vardag och informationen om saker som gäller barnet är tillgänglig för alla parter. Den professionella kan se bakom barnets negativa beteende och förstå varför barnet kanske utagerar. Negativa känslor bör uppmärksammas men negativt beteende behöver inte tillåtas utan barnet behöver följa daghemmets struktur och regler. Som professionell är det också viktigt att inse att barnet ibland kan behöva mera stöd än vad man kan erbjuda på daghemmet och att professionella från andra instanser då behöver involveras. (Øverland et al. 2012)

6.4 Sammanfattning

Ett barn upplever många känslor och förändringar då föräldrar separerar. Ett barn kan känna sig ledsen, skrämmd, förvånad eller arg. Föräldrars separation kan också vara en lättnad. Alla barn reagerar olika, vad som inverkar mest är hur föräldrar samarbetar med varandra. Viktigt är också hur föräldrarna prioriterar barnets behov och kan fortsätta sitt föräldraskap utan konflikter. Ett barn sörjer ofta då familjen inte mera bor tillsammans under samma tak, men om föräldrarna kan samarbeta och stöda barnet tillsammans klarar barnet bättre av separationen. Barnet behöver tid och utrymme för att kunna bearbeta känslor som uppstått.

Att föräldrar delar information med daghemmet är viktigt. Tillsammans kan daghemspersonal och föräldrar bättre stöda barnet. Det kan vara svårt att sätta konflikter åt sidan då ett parförhållande tar slut. Viktigt är att komma ihåg att föräldraskapet behöver fortsätta fast parförhållandet har tagit slut. Barnet behöver få kunskap och information om hur vardagen fortsätter efter separationen, samt att detta inte är barnets fel. Barnet behöver få höra att hen fortfarande är älskad. Behovet av närhet och tröst ökar ofta. Att finnas till och lyssna är viktigt. Barnet kan bearbeta sina känslor genom lek eller att rita. Viktigt är också att tala om ämnet samt läsa böcker som tar upp separation.

Att lösa praktiska frågor om barnets vardag är inte alltid lätt, kommunikationen borde därför vara öppen och ärlig mellan föräldrarna. För att föräldraskapet ska fungera behövs respekt och att man kan lita på varandra. Viktigt är att inse att barnet behöver båda sina föräldrar. Ett barn har sällan en förhandsuppfattning om hur separationen kommer att påverka vardagen. Därför är det viktigt att föräldern är uppmärksam hur hen talar om separationen samt hur föräldern förbereder barnet för detta. Barnet behöver få information om familjens situation samt vilka förändringar detta hämtar med sig. Som förälder behöver man vara försiktig över att inte överbelasta barnet med information, detta innebär information som handlar om konflikter i parförhållande. En annan viktig sak är att inte heller tala om separationen för barnet förrän man som förälder är säker på att separationen kommer att ske. Ofta blir separationen konkret för barnet då den ena föräldern flyttar bort ur familjens gemensamma hem.

Efter att förädlarna bor frånskilt är det viktigt för barnet att få träffa båda sina föräldrar lika mycket, samt ha möjlighet att ställa frågor som berör separationen av båda sina föräldrar. Viktigt skulle vara att föräldrarna tillsammans kan berätta för barnet om sin separation. Trots att separationen inte skulle vara ett gemensamt beslut, visar man som förälder genom att tillsammans berätta för barnet att vårdnaden fortsätter som tidigare.

Föräldrars separation är enligt flera undersökningar en stor riskfaktor för barnets utveckling. En större inverkan har dock hur relationen mellan förälder och barn är före och efter separationen. För ett barn är det aldrig obetydligt hur föräldrar separerar. Föräldrar kan med sitt eget agerande göra processen betydligt lättare eller svårare för barnet. Barnet har rätt till att upprätthålla en permanent relation till båda sina föräldrar under och efter separationen. Föräldrarnas relation speglar sig alltid till barnet. Ett fungerande gemensamt föräldraskap är en central faktor i hur barnet anpassar sig efter separationen. Ett gemensamt föräldraskap efter separationen är mer effektivt och betydande för barnets välmående än om barnet har en bra relation med bara den ena föräldern. Viktigt är att föräldrarna kan sätta barnets behov på första plats och fokusera på föräldraskapet. Parförhållandet har upphört men föräldraskapet behöver fortsätta. Båda föräldrarna behöver ta ansvar över sin halva av växelverkan samt återföra respekt och förtroende mellan varandra. Fokus för det gemensamma föräldraskapet bör alltid vara att trygga barnets välmående. Ett gott gemensamt föräldraskap kännetecknas av; ett fungerande samarbete mellan föräldrar i saker som berör barnet, att tala i en positiv ton om den andra föräldern, skydda barnet från föräldrarnas konflikter, ta i beaktande barnets åsikter och behov samt att vara flexibel trots motstridigheter. Genom ett gott gemensamt föräldraskap kan barnet känna att hen, trots att föräldrarna inte mera bor tillsammans, kan vända sig till båda föräldrarna då de känns svårt samt att hen är älskad och omvårdnaden fortsätter som tidigare. Gemensamt föräldraskap innebär också att kommunikationen är öppen, barnet mår bättre då hen får tillräckligt med information. Det är viktigt att föräldrarna är ärliga samt öppna i kommunikationen med barnet. Barnet känner sig tryggare då föräldrarna kan kommunicera på ett sakligt och vuxet sätt.

I artiklarna ligger tyngdpunkten i att stöda barnet efter föräldrars separation och mycket handlar om hur föräldrar kan samarbeta på ett bättre sätt. I artiklarna framkommer också hur man som professionell kan stöda barnet. Gemensamt föräldraskap är något som behandlas i alla artiklar, något som ändå blir och fattas i artiklarna är hur man som professionell kan stöda det gemensamma föräldraskapet.

7 DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att redovisar för hur jag upplever att arbetets frågeställning har blivit besvarad samt hur den teoretiska referensramen går att knyta ihop med detta.

Jag reflekterar också över hur jag upplever att examensarbetets syfte uppnåts. Avsikten med slutdiskussionen är också att sammanfatta resultaten till frågeställningen.

7.1 Metoddiskussion

Jag valde att göra en litteraturstudie för att få svar på min frågeställning. Valet kändes naturligt eftersom det redan finns mycket tidigare forskning om separation i barnfamiljer. Jag analyserade vetenskapliga artiklar samt samlade också in information från böcker och dokument på nätet. Mitt val att skriva examensarbete som stöd för professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet visade sig vara mer krävande än vad jag tänkte. Att fokusera och hitta artiklar som för fram professionellas synvinkel på stöd för gemensamt föräldraskap efter separation var krävande.

Slutligen inkluderade jag sex stycken vetenskapliga artiklar. Jag hittade gemensamma teman i artiklarna och jag formade slutligen tre grupper för innehållet i artiklarna. Fokus förflyttades också mer till att finna redskap för hur professionella kan stöda barnet helt konkret och inte bara genom att stöda det gemensamma föräldraskapet. Om jag hade satt ner mera tid på att hitta flera vetenskapliga artiklar kunde säkert examensarbete se annorlunda ut. Med annorlunda i detta syfte menar jag, mer omfattande med flera synvinklar och mera konkreta redskap för hur föräldrasamarbete kan stödjas. Jag är nöjd över att jag hittade sex stycken vetenskapliga artiklar av god kvalitet. Dock inser jag nu att jag säkert kunde ha gjort ett mer omfattande examensarbete om jag hade intervjuat professionella på daghem.

Intervjuerna kunde handla om professionellas erfarenheter och kunskap om separation i barnfamiljer. Att skriva ett examensarbete ensam är tidskrävande, vilket nog var en faktor varför jag valde att göra en litteraturstudie.

7.2 Slutdiskussion

Syftet med detta arbete var att genom en litteraturstudie beskriva hur det gemensamma föräldraskapet fungerar efter separation och vilka utmaningar som kan framkomma. Därtill var syftet också att ge kunskap om hur professionella som arbetar inom småbarnspedagogisk verksamhet kan stöda barnet efter föräldrars separation. Tyngdpunkten låg också i att ge redskap för hur professionella kan stöda föräldrar i det gemensamma föräldraskapet.

Frågeställningen i detta examensarbete var alltså följande:

Hur kan professionella inom småbarnspedagogisk verksamhet stöda separerade föräldrars samarbete så att barnets bästa beaktas?

Fokus i detta arbete ligger i att stöda barnet genom att finna lösningar för hur föräldrasamarbete kan förbättras. Jag hade som avsikt att få in den professionellas synvinkel och hitta konkreta redskap för hur den professionella kan stöda hela familjen.

I arbetets bakgrund ligger fokusen på barnets rättigheter samt föräldrars skyldighet efter separation. Som teoretisk referensram valde jag fostringsgemenskap, delaktighet och barnets bästa. Arbetet utgår från att barnet ligger i centrum och att barnets behov kan beaktas bättre då föräldrar kan samarbeta. Gemensamt föräldraskap är ett begrepp jag använder mycket och jag utgår från att barnets bästa beaktas då föräldrarna kan samverka. Examensarbetets syfte utvidgades då jag skrev mera på arbetet. Fokus förflyttades till att finna redskap för hur professionella kan stöda barnet helt konkret och inte bara genom att stöda det gemensamma föräldraskapet. En stor del av den teoretiska referensramen handlar om hur samarbetet mellan personal och föräldrar kan förbättras genom dialog, aktivt lyssnande, förtroende och respekt.

Begreppet fostringsgemenskap kan kännas föråldrat, jag använder mig av detta begrepp då jag syftar på att personal och föräldrar tillsammans delar ansvaret av fostran samt samarbetar för barnets bästa. Barnets behov ligger alltid i centrum.

I arbetet inkluderades sex stycken vetenskapliga artiklar, efter en analys av artiklarna steg tre teman fram; hur påverkas barnet av föräldrars separation, vilka är utmaningarna i det gemensamma föräldraskapet efter separation samt hur kan professionella stöda barnet och familjen. Slutligen sammanfattade jag resultaten ur dessa kategorier. Jag känner att resultaten blev mer tydliga i hur den professionella kan stöda barnet i processen samt hur föräldrar med sitt eget agerande kan stöda barnet. Trots att mitt fokus ligger i den professionellas synvinkel på föräldrasamarbete blev detta inte så tydligt. Arbetets vetenskapliga artiklar handlade till stor del om hur den professionella kan stöda barnet genom att ge trygghet, närhet samt tid och utrymme för barnet att bearbeta sina känslor. Examensarbetets teoretiska referensram har stort fokus på samarbetet och växelverkan mellan föräldrar och professionella. Den teoretiska referensramen tar upp samarbete med daghemmets personal samt om hur föräldrar kan göras delaktiga i barnets vardag på daghemmet. Med några flera vetenskapliga artiklar kunde möjligtvis ett till tema ha kunna stiga fram, vilket kunde behandla stöd för det gemensamma föräldraskapet efter separation, ur den professionellas synvinkel.

Då jag reflekterar kring den information jag samlat in kan jag se att dessa saker nog är viktiga att veta för att kunna stöda föräldrar i det gemensamma föräldraskapet. Lite tveksam blir jag förstås då jag funderar över hur dessa resultat konkret kunde tillämpas i vardagen i daghemsmiljö. Arbetets teoretiska referensram öppnar upp samarbetet med föräldrarna mer och innehållet i artiklarna stöd för hur barnets behov kan uppmärksammas. I flera av artiklarna kom det fram att professionella som jobbar inom småbarnspedagogisk verksamhet kan känna sig osäkra i att bemöta familjer där föräldrar separerat. Genom att få mera kunskap om vilka utmaningar som kan uppstå i det gemensamma föräldraskapet kan den professionella vara mer uppmärksam för vilket stöd familjen kan behöva. Många professionella har rätta redskap för hur barnets behov ska uppmärksammas och genom en öppen och ärlig dialog med barnets föräldrar kan fostran ske tillsammans. Behovet av tilläggsstöd i föräldraskapet är ofta tillfälligt.

Att som professionell vara lyhörd och uppmärksam för vilket stöd föräldrarna behöver kan vara mycket betydelsefullt för hur föräldrarna orkar genom denna process. Som professionell är det viktigt att vara medveten om sina gränser samt hur mycket kunskap man har. I vissa fall kan det rätta beslutet vara att styra föräldrarna till familjerådgivning eller andra stödinsatser.

Tyngdpunkten i detta arbete blev på hur man som professionell kan stöda barnet och inte tillräckligt om hur det gemensamma föräldraskapet bör stödjas av professionella. Då processen började hittade jag mycket med litteratur och vetenskapliga artiklar som tangerar separation i barnfamiljer. Som jag tidigare nämnde handlar många av artiklarna mer om hur professionella kan stöda barnet efter separation. Jag hittade en del likheter i artiklarna men inte tillräckligt för att kunna få fram resultat jag skulle vara nöjd med. Jag är medveten om att frågeställningen och syfte bara delvis har blivit besvarade. Jag hoppas trots detta att arbetet kan ge tips om hur barnets behov kan uppmärksammas efter separation samt om hur professionella kan arbeta tillsammans med föräldrar så att barnet får tillräckligt med stöd.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Examensarbetets frågeställning blev bara delvis besvarad. Jag ser därför möjligheter i att någon skulle skriva sitt examensarbete om detta ämne på nytt. Att ha kunnat inkludera mera konkreta redskap om hur den professionella kan stöda föräldrars delaktighet efter separation skulle ha varit intressant. Detta examensarbete kunde utvidgas och göras mer omfattande med hjälp av att intervjua professionella som jobbar inom småbarnspedagogisk verksamhet. Eftersom separation i barnfamiljer blir allt vanligare kommer det att finnas utmaningar i det gemensamma föräldraskapet också i framtiden. Vilket gör att det finns ett behov av forskning kring ämnet.

KÄLLOR

Baxter, Jennifer; Weston, Ruth & Qu, Lixia. 2011, Family structure, co-parental relationship quality, post-separation paternal involvement and children's emotional well-being, *Journal of Family Studies*, vol. 17, nr 2, s. 86-109

Barnavårdsföreningen, *Om oss. Stärkt föräldraskap – bättre barndom.*

Tillgänglig: <http://www.bvif.fi/sv/omoss/>

Hämtad 10.11.2017

Bronfenbrenner, Urie. 1979, *The ecology of human development – Experiment by nature and design*, Harvard University Press, 303 s.

Finlands FN-förbund. *Barnets rättigheter.*

Tillgänglig: http://www.ykliitto.fi/yk70v/fn/mansliga_rattigheter?language=sv

Hämtad 21.11.2017

Friberg, Febe. 2012, *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*, Studentlitteratur, 2 uppl. 181 s.

Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne. 2013, *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*, Natur och kultur, 3 uppl. 219 s.

Henricson, Maria. 2012, *Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad*, Studentlitteratur, 590 s.

Karpf, Mitchell & Shatz, Irene. 2005, The Divorce Is Over —

What About the Kids, *American Journal of Family Law*, vol. 19, nr 1, s. 7-11.

Kjellström, Sofia. 2012, Delaktighetens etik och ansvar för delaktighet. I: Bülow, P. Persson Thunqvist, D & Sandén, I (red.)

Delaktighetens praktik. Det professionella samtalets villkor och möjligheter. Gleerups. s.31-39

Koskela, Riikka. 2009, *Ero lapsiperheessä: miten tukea lasta ja vanhempia*, Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti, 38s.

Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361

Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19830361>

Hämtad 21.11.2017

Lag om småbarnspedagogik 19.1.1973/36

Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036>

Hämtad 21.11.2017

Marjanen, Päivi; Marttila, Marjaana & Varsa, Marjo. 2013, *Pienten piirissä: yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*, PS-kustannus, 240s.

Mäkijärvi, Leena. 2014, *Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien erossa*, Docendo Oy, 174 s.

Øverland, Klara; Storksen, Ingunn & Thorsten Arstad, Arlene. 2012, Daycare children of divorce and their helpers. *International Journal of Early Childhood*, vol. 45, nr 2, s.51-75

Øverland, Klara; Storksen, Ingunn; Bru, Edvi & Thorsen Arstad, Arlene. 2014, Daycare staff emotions and coping related to children of divorce: A Q methodological study, *Scandinavian journal of educational research*, vol. 58, nr 3, s. 361-384

Øverland, Klara; Thorsen Arstad, Arlene & Storksen, Ingunn. 2012, The beliefs of teachers and daycare staff regarding children of divorce: A Q methodological study, *Teaching & teacher education*, vol. 28, nr 3, s. 312-323

Social- och hälsovårdsministeriet. 2017, *Barnets vardag efter separationen: Plan för samarbetet mellan föräldrarna*
Tillgänglig:

<http://stm.fi/documents/1271139/4929306/F%C3%B6r%C3%A4ldrarnas-plan+del+1+%E2%80%93+Information+till+f%C3%B6r%C3%A4ldrarna/4a4fc7a7-4d1d-40f7-81a7-1ff980ce3f43>

Hämtad 21.11.2017

Statistikcentralen. 2016, *Förändringar i civilstånd*. Tillgänglig:

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tie_001_sv.html

Hämtad 25.10.2017

Stiftelsen Sedmigradsky a, *Hem*. Tillgänglig: <http://www.sedmigradsky.fi/>

Hämtad 10.11.2017

Stiftelsen Sedmigradsky b, *Verksamhet*. Tillgänglig: <http://www.sedmigradsky.fi/verksamhet/>

Hämtad 10.11.2017

Størksen, Ingunn; Roysamb, Espen; Holmen, Turid & Tambs, Kristian. 2006, Adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress, *Scandinavian Journal of Psychology*, vol. 47, s. 75-84

Taskinen, Sirpa. 2002, *Barnets bästa vid skilsmässa: handbok för socialväsendet*, Stakes, 97s.

THL. 2016, *Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä*.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tillgänglig: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla

Hämtad 16.11.2017

Utbildningsstyrelsen. 2016, *Grunderna för planen för småbarnspedagogik*, Helsingfors.

Tillgänglig:http://www.oph.fi/download/179348_grunderna_for_planen_for_smbarnspedagogik_2016.pdf

Hämtad 26.10.2017

Yrkeshögskolan Arcada, *God vetenskaplig praxis i studier vid Arcada*.

Tillgänglig:

https://start.arcada.fi/sites/default/files/dokument/ovriga%20dokument/god_vetenskaplig_praxis_i_studier_vid_arcada.pdf

Hämtad:12.2.2018

BILAGA 1

Lista på databaser och sökord

Databaser	Datum	Sökord	Träffar	Antal använda artiklar
Academic Search Elite (EBSCO)	24.10.2017	young children AND divorce	29	1
Academic Search Elite (EBSCO)	24.10.2017	daycare AND children AND divorce	11	2
Google Scholar	24.10.2017	daycare children of divorce	2080	2
Academic Search Elite (EBSCO)	14.11.2017	parenting AND divorce	164	1

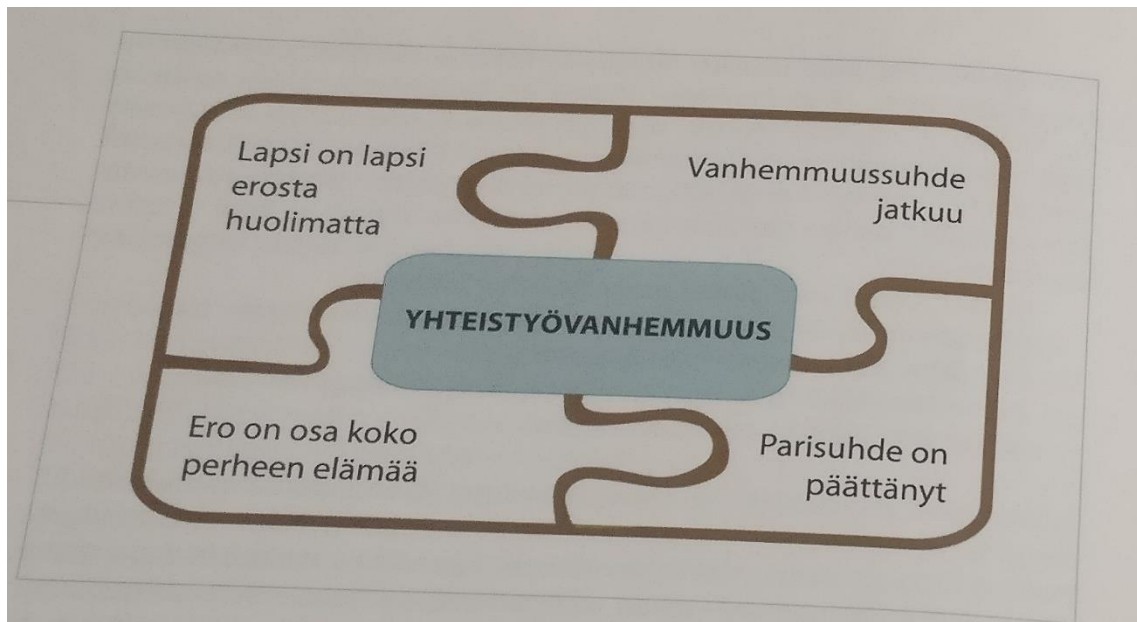
BILAGA 2

Sammanfattning av arbetets vetenskapliga artiklar

Nr.	Författare. År	Titel	Syfte	Metod	Resultat
1	Baxter, Jennifer; Weston Ruth & Qu Lixia. 2011	Family structure, co-parental relationship quality, post-separation paternal involvement and children's emotional well-being	Undersöka hur föräldrars separation inverkar på barnets välmående.	Analys av tidigare gjord forskning. I den tidigare forskningen hade 4303 st. barn blivit intervjuade.	Resultaten visade att barn vars föräldrar hade separerat inte alltid mådde sämre, större betydelse och positiv inverkan hade ett fungerande gemensamt föräldraskap.
2	Karpf, Mitchell & Shatz, Irene. 2005	The Divorce Is Over — What About the Kids	Utreda hur ett gemensamt föräldraskap fungerar efter separation samt finna redskap för hur det gemensamma föräldraskapet kan förbättras.	Litteraturöversikt, sammanställning av tidigare gjord forskning.	Barnet skall få information samt få känna att han blir sedd och hörd redan från början av separationsprocessen.
3	Øverland, Klara; Storksen, Ingunn & Thorsten Arstad, Arlene. 2012	Daycare children of divorce and their helpers	Fokus ligger på barn i daghemsålder. Skapa riktlinjer för hur professionella kan stöda barn vars föräldrar har separerat.	Intervju på sju stycken olika daghem, 33 st. professionella som arbetade på dessa daghem deltog.	Resultaten visade att barnet behöver mera stöd av professionella samt att ett fungerande samarbete mellan föräldrar och professionella har stor betydelse för barnets välmående.

4	Øverland, Klara; Storksen, Ingunn; Bru, Edvin & Thorsen Arstad, Arlene. 2014	Daycare staff emotions and coping related to children of divorce: A Q methodological study	Utreda den professionellas roll och vikten av att stöda barnet och familjen i separations processen. Samt utreda den professionellas känslor av kunskap och förmåga att stöda familjen i dessa situationer.	Intervju, i undersökningen deltog 33st. professionella som arbetar på daghem.	Resultaten visar hur viktigt stödet av den professionella är, men också att många som jobbar på daghem skulle behöva få mera kunskap om hur stödet ges.
5	Øverland, Klara; Thorsen Arstad, Arlene & Storksen, Ingunn. 2012	The beliefs of teachers and daycare staff regarding children of divorce: A Q methodological study	Utreda professionellas uppfattning av effekterna av föräldrars separation hos barn i daghemsålder.	Gruppintervju, 64 st. professionella inom daghemsverksamheten deltog i intervjuerna.	Resultaten visade att barn vars föräldrar har separerat behöver mera stöd och uppmuntran av professionella då processen pågår och att fokus borde ligga på ett fungerande samarbete mellan personal och föräldrar.
6	Størksen, Ingunn; Roysamb, Espen; Holmen, Turid & Tambs, Kristian. 2006	Adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress	Utreda om föräldrars separation påverkar på barnets välmående samt om detta i ett senare skede kan orsaka ångest, depression och skolsvårigheter.	I undersökningen deltog 8900 st. ungdomar, svaren samlades in med hjälp av enkäter.	Resultaten visade att barn vars föräldrar separerar ofta mår sämre samt ligger i större risk att insjukna i depression i tonåren.

BILAGA 3

"PERUUTTAMATON KOLMIO"

PARISUHDE VOI PÄÄTTYÄ – VANHEMMUUS EI.

